ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVII — Број 208 — Субота, 24 децембар 1955

МИКИ у земљи патуљака

5

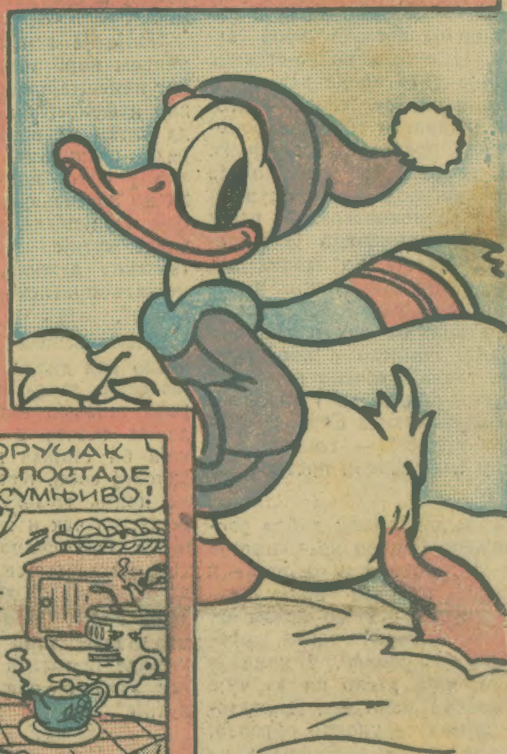

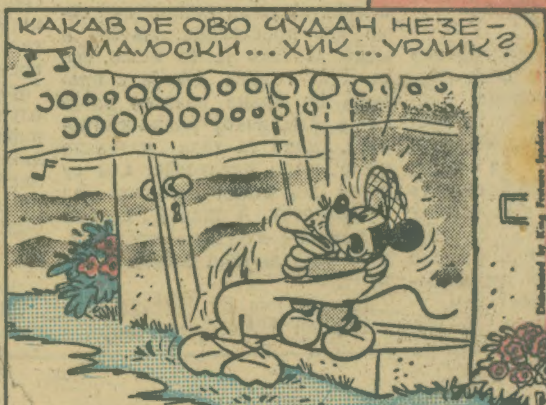

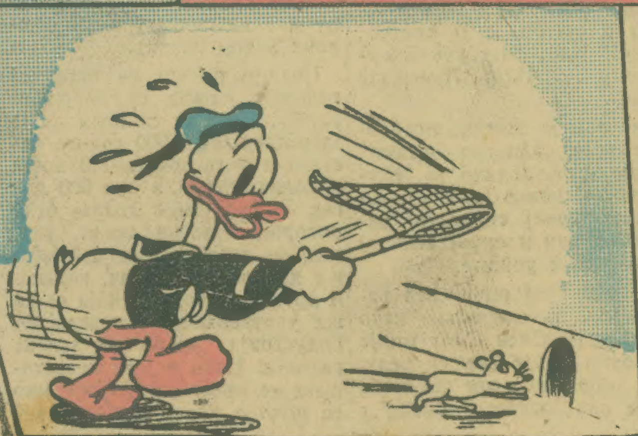

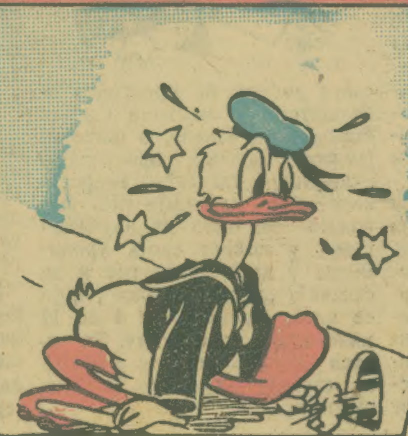

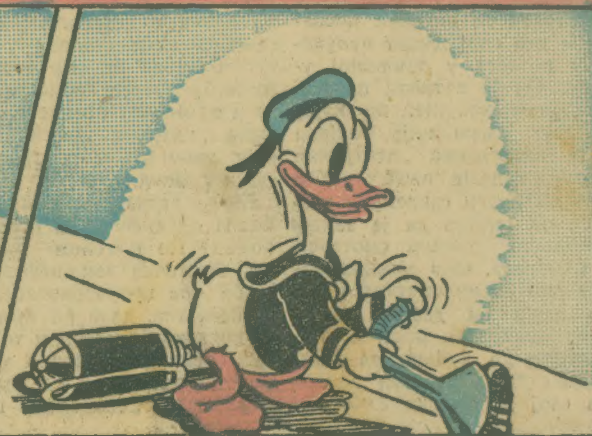

Прва велика РАДИО-ЕМИСИЈА

Почело је то у суботу другог јуна 1921 године, у три часа и шеснаест минута. — Време: сунце да мозак прокри. Место: Џерси Сити. Џек Демпсеј, светски првак у боксу тешке категорије, и Жорж Карпантје, првак Европе кога су, због лепог изгледа, звали "орхидеја Француске", тек што су ступили на ринг. За минут-два гонг ће објавити почетак прве рунде "битке света".

Ја сам седео поред ринга, уста прислоњених на телефонску шкољку. На другом крају специјалне жице, дуге две и по миље, био је други телефон, а двадесет сантиметара даље од њега још једна шкољка за говор причвршћена за радиофонски отпремник, највећи који је икад дотад начињен. Најзад проговорих: "Госпође и господо..."

Прва велика радио-емисија у историји почела је.

Замисао једног занесењака

Додуше, то није била и прва емисија послата кроз ваздух. Неколико радио-станица било је у то време већ подигнуто и оне су "слале" гласове и шкрипаво свирање фонографа, претече грамофона. Али, те емисије слушало је само стотинак људи, одушевљених радиоаматера. А нашу емисију нестрпљиво је ишчекивало двеста до триста хиљада особа искупљених у позориштима, школама, балским дворанама, па чак и великим стајама. Замисао о овој емисији, тачније речено покушају емисије, родила се у глави занесењака Давида Сарнова. "Обична лудост" — говорили су за њу Сарновљеви претпостављени.

Тврдоглави, увек добро расположени Сарнов предлагао је још 1915 године да се вести и забавни програм шаљу "путем ваздуха". У то време он је имао свега 24 године и предузеће "Маркони", у коме је радио, није хтело ни да чује за његова маштања. Директори, којима се упорно обраћао, смејали су се доброћудно на његова ватрена уверавања у могућност остварења те идеје и тврдоглаво су одбијали да се упусте у "авантуру унапред осуђену на неуспех".

О његовој замисли ја сам први пут чуо једне новембарске вечери 1916 године. Сарнов и ја радили смо у то време у предузећу "Маркони" и он је, иако млађи од мене, био мој претпостављени. Те вечери ушао је у канцеларију и бацио на мој сто свежањ хартија. "Желео бих да ово прочитате, — рече ми љубазно, као што се, усталом, увек и свима обраћао. — Наравно, кад будете имали времена".

"Моја је замисао да радио учиним корисним делом кућног намештаја, као што су клавир и фонограф, — почео сам да читам те вечери. — Један радио-одашиљач, који би се чуо у кругу полупречника од 25 до 50 миља, давао би емисије. Пријемник, у облику музичке кутије, имао би више таласних дужина, које би се мењале притиском на једно дугме".

Заинтересован и узбуђен, читао сам даље: „Цеви за појачавање звука и гласноговорећи телефон могли би лако да се сместе у једну кутију која би стајала на столу у дневној соби. Кутија би могла да прима музику, предавања, вести, па чак и спортске извештаје. Ове радио-музичке кутије могле би се производити по цени од 75 долара".

На крају, Сарнов је прорицао да ће доћи дан кад ће хиљаде породица имати у својим кућама овакве "музичке кутије".

Чета мала ...

Био сам још исте вечери и срцем и умом за његову замисао. Али, нажалост, његови велики планови имали су само две присталице: њега и мене. И тако је то ишло све до 1921 године. Он је с времена на време излагао своје идеје Америчкој радио-компанији, како се тада називало наше старо предузеће, али су њени директори одбијали да му помогну. А тада је, сасвим изненада, наступио преокрет, и то захваљујући једном бокс-мечу.

Наиме, још од јануара 1921 у Европи и Америци говорило се само о бокс-мечу за титулу првака света у тешкој категорији. Меч је организовао Текс Рикард. Узбуђење у штампи нарочито је порасло кад је Рикард почео да подиже дрвену арену у Џерси Ситију. Сарнов и ја осетили смо да је дошао наш час. Милиони људи желели су да виде ову борбу, а арена је могла да прими свега 91.000 гледалаца. Кад бисмо могли да организујемо радио-пренос и да пратимо борбу саопштавајући ударац за ударцем, и то у тренутку кад они падају, имали бисмо огромну слушалачку публику.

Али, недостајало нам је многочега, између осталог и новац. Тада је Сарнов, прегледајући своје књиге, открио неку уштеду која је компанији остала од буџета одређеног за радио-опреме на бродовима.

"Узми тај новац, — рекао ми је. — Али, не усуђуј се да потрошиш ни паре више од 1.500".

Ја сам у то време био уредник "Радио-ере", једног малог часописа који је читало стотинак аматера који су од жица кондензатора и ко зна све од чега начинили себи мале радио-пријемнике и отпремнике. Кад би им пошло за руком да своје радио-апарате подесе на одређену таласну дужину, могли бисмо да емитујемо програм који би они могли да "приме". Наравно, све то у случају ако бисмо успели да нађемо или да саградимо велики отпремник. Преко свог листа позвао сам радиоаматере да приме пренос велике борбе.

Младић Френк

Други проблем био је отпремник. Остало нам је било мало времена кад нам је дошао Овен Смит, веома вешт механичар, с радосном вешћу: Џенерал електрик конструисао је у једној радионици дотад највећи радиофонски одашиљач намењен морнарици. Наша молба упућена Министарству морнарице дочекана је прилично хладно: ко да позајми такву апаратуру тамонеким занесеним аматерима! А онда је једног дана Смит довео неког младића кога је називао "Френк" и који нас је пажљиво слушао. Постављао ми је необично оштроумна питања и најзад је, на моје уверавање да ће то истовремено бити најбоља проба апарата, обећао да ће нам помоћи.

— Ко је то? — упитао сам Смита кад је непознати отишао.

— Бивши помоћник министра морнарице, Франклин Рузвелт, — одговорио ми је Смит. Било је то два месеца пре но што је Рузвелт оболео од дечје парализе.

Тако смо добили дозволу да употребимо велики одашиљач и још нам је, као помоћ, додељен један инжењер Џенерал електрика. Срећом, на две и по миље далеко од ринга налазила се железничка станица Хобокен, која је имала радио-торањ подигнут кад су чињени покушаји за бежично отправљање возова. Тако смо нашу антену, дугу 16 метара, разапели између тог торња и једне куле на железничкој станици. Шеф станице нам је дозволио да свој одашиљач сместимо у једну брвнару која је служила као радничка гардероба. Најзад смо телефонским каблом повезали ринг и брвнару.

Тада се испречила још једна тешкоћа: према прописима телефонског уреда, било је забрањено телефонске разговоре, без обзира какви су, одашиљати кроз ваздух. Мене је то потпуно обесхрабрило. Међутим, Овен Смит се и с том тешкоћом ухватио у коштац. Наша телефонска линија се не сме прикачити за одашиљач. Али, никакав пропис није забрањивао да се други телефон споји са одашиљачем. И Смит се снашао: на телефонски пријемник на крају наше линије ставио је јаку мембрану, а једну још јачу у шкољку за говор оног другог телефона. Оба телефона, тј. и слушалицу и шкољку, поставио је један према другом, на растојању од неколико сантиметара. Мој глас је имао да "прескочи" тај размак.

Али, где да нађемо појачиваче који би омогућили да се у великим дворанама чује извештај примљен на малом, аматерски израђеном радиоапарату. Овен се и ту снашао: купио је 300 старих труба за фонографе и уз помоћ својих сарадника подесио их за гласноговорнике. Њих смо поштом разаслали радиоаматерима, који су били одушевљени нашим предлогом да на својим апаратима примају нашу емисију. Ниједан од њих није за то добио ни паре; многи су чак, да би инсталирали своје апарате и гласноговорнике у јавним дворанама, остали без свог новца.

Демпсеј и Карпантје на рингу

Пошто дотад још нико није преносио путем радија ток једног бокс-меча, ја сам проводио часове припремајући се за пренос. Стао бих пред огледало и, задајући и примајући замишљене ударце, пропраћао речима сваки покрет. Убрзо ми је постало јасно да се не може тачно описати сваки покрет и ударац, па сам зато прибегао "сажимању" удараца, чиме се још и данас служе спортски радиорепортери. Говорио сам: "Он удара изненадно и оштро... И опет... поново!" Или: "Пет кратких удараца у ..." Или: "Измењују ударце".

Било нам је итекако потребна реклама, али нас штампа није помогла. Једино је "Њујорк тајмс" донео један стубац посвећен првој спортској радиорепортажи и првој великој радиоемисији уопште.

Био сам крај ринга већ рано ујутру, да испробам како линија ради. Овен Смит ми је одговорио да је све у реду, да је добро што сам се јавио, јер се око гласноговорника у Хобакену људи већ искупљају.

Најзад су на ринг ступили Демпсеј, у свом већ похабаном црвеном свитеру, и бледи Карпантје, у јапанском кимону од сиве свиле. Демпсеј је био необријан и намрштен. Лепи Француз се смешкао и рукама састављеним изнад главе поздрављао публику која је пљескала. У том тренутку сам рекао: "Госпође и господо"... и тако почео прву велику радиоемисију.

— Француз је пао! — викао сам у телефонску шкољку кад је настала трећа рунда, иако нисам могао знати да ли се моје речи заиста преносе кроз ваздух. — На рукама је и коленима. Судија броји. Три, четири... Карпантје не покушава да се дигне... Шест, седам... пада на душек... девет, десет! Борба је завршена. Џек Демпсеј остаје светски шампион у боксу тешке категорије!

Рајтеров дописник потапшао ме је по леђима. "Дали сте ми прворазредан чланак за новине. Тући ћемо све листове у Паризу и Лондону извештајем о првој правој радиоемисији на свету".

После неколико минута Сарнов и ја буљили смо у телеграм претседника радиокомпаније, који је у то време боравио у Лондону: "Ви сте написали једно поглавље у историји света".

Били смо уморни, пред очима нам се мрачило. Али, у машти смо видели реке људи како напуштају дворане пошто су присуствовали једном чуду модерне науке. Знали смо да је ера радија почела.

☆

Андру Хвајт, чији опис прве велике радиоемисије доносимо, био је од 1921 до 1923 године генерални директор за емисије Америчке радиокомпаније. Његова искуства из младости, кад се као боксер лаке категорије бавио овом граном спорта, као и његов рад са Сарновом, омогућили су му да успешно оствари заједничку замисао: прву велику радиоемисију.

НАЈВЕЋА ПТИЦА И НАЈМАЊЕ ЈАЈЕ

Највеће досад пронађено јаје ископано је на Мадагаскару. У његову љуску могло је да стане десет литара воде. Снела га је једна џиновска птица с раскошним перјем која је још постојала на Мадагаскару кад су се на острво искрцали први бели људи. Научници су тек недавно ископали скелет ове птице и утврдили да је она била висока око два и по метра. Нека урођеничка племена још и данас носе пера ове ретке птице, која сматрају за праву драгоценост.

Највећа птица која је постојала на земљи јесте новозеландска моа, али њена јаја нису највећа, јер имају запремину од свега пет до шест литара. Најмања јаја на свету носи женка колибрија. Три до четири оваква јајета могу да стану у кафену кашичицу, а 15.000 до 20.000 у љуску нојевог јајета, које често има тежину од четири килограма.

ШТА ЈЕ АРАУКАРИЈА?

Араукарија је врста четинара који расте на јужној хемисфери. Његове шуме заузимају већа пространства у суптропским пределима државе Паране у Бразилији и у Чилеу. Ово дрво може да нарасте до 50 метара у висину. И код нас га има, а гаји се као украсно дрво. Мањи примерци гаје се и у стакларама.

4 АТОМСКЕ БОМБЕ за сеизмологе

Чувени сеизмолог и математичар, професор универзитета у Сиднеју и претседник Међународног сеизмолошког удружења др Бален, поднео је недавно својим колегама из разних земаља најчуднији научни предлог који се може замислити. Он предлаже да се изазове експлозија четири атомске бомбе, како би се научницима омогућило да упознају унутрашњост земље и да открију њену прошлост.

Аустралиски научник посветио је цео свој живот проучавању потреса у земљиној утроби. Он је ватрени присталица нове теорије, по којој земљино језгро није усијано и не претставља „централно огњиште" наше планете. Као и многи други савремени геолози, он сматра да је земља прекривена танким омотачем од минерала, чија дебљина износи око 30 километара. Омотач лежи на дебљем слоју тврде минералне масе, који се простире до дубине од 2.000 километара. За овим долази нов слој дебео око 2.000 километара, који је састављен од истопљених метала, међу којима превлађује гвожђе. Тек после тога долази огромно земљино језгро, које чини компактна маса састављена претежно од гвожђа и никла. Језгро се налази под огромним притиском и оно има четири милиона пута већу масу од свих површинских слојева заједно.

Нова слика о унутрашњости земље поклапа се у великој мери с последњим резултатима научних истраживања 500 сеизмолошких станица у свету. Станице бележе и најнезнатније потресе земљине коре и на основу брзине простирања „ударних таласа" стварају хипотезе о унутрашњем саставу земље.

Какве резултате очекује др Бален од експлозија атомских бомби? По његовом мишљењу, вештачки земљотреси које би оне проузроковале, мада незнатни, дали би драгоцене податке о „ударним таласима" посматраним тачно у жељеном тренутку и на одређеном месту. Сеизмолози целог

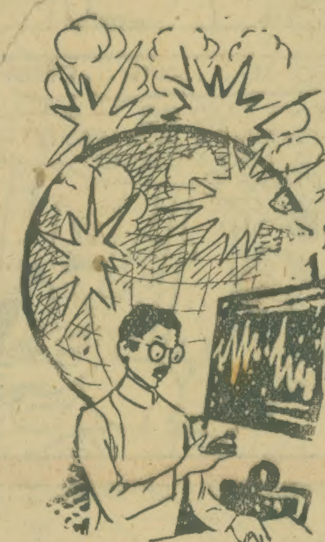

света добили би претходна обавештења о местима где ће бомбе бити бачене, о њиховој јачини, брзини простирања „ударних таласа", енергији коју оне развијају итд. Довољно би било да научници ставе у покрет своје хронометре у датом тренутку и да сачекају „ударне таласе", који се крећу брзином од 4 до 11 километара у секунду. Ти таласи „донели" би им податке о саставу земљине унутрашњости.

Животињске и биљне врсте

Париски природњачки музеј, у сарадњи с Дирекцијом шума и вода, организовао је недавно велику изложбу на којој је приказан све бржи процес изумирања многих биљних и животињских врста у свету и предложени методи за њихово спасавање, као и за очување танког слоја плодног земљишта, који интензивна обрада и ерозија убрзано разарају. Француски научници сматрају да је наступио критичан тренутак, кад најзад треба почети с планским стварањем паркова и ботаничких и зоолошких резервата у целом свету, с рационалном експлоатацијом шума, увођењем строгих правила о лову и с наставом у свим школама у том правцу.

Подаци изнети на париској изложби заиста су забрињавајући. Из њих се види да је за последњих 2.000 година нестало с лица земље 110 врста крупних сисара, а још 600 других — међу које долазе бели носорог, арапски орикс, рис, итд. — нагло изумиру. Убијање даброва, леопарда, кајмана и других животиња чија се кожа употребљава у крзнарској индустрији узело је велике размере. Нови и јаки инсектициди не само што убијају многе штетне врсте инсеката, већ од њих страдају и корисни инсекти, а наносе штету и крупним животињама и здрављу људи. Према статистичким подацима, индијанско племе Алакуф, из Патагоније, ускоро ће потпуно изумрети. Од 386 Патагонаца који су нестали у последње време, 65 их је емигрирало, 40 се утопило, 25 су били жртве убиства или двобоја, а остали су умрли од болести које су добили од белаца.

Исто тако велика опасност прети и земљином плодном покривачу, који последњих деценија нагло узмиче пред пустињама и страда од ерозије и испошћавања, које је последица претерано интензивне обраде.

Према прорачунима француских научника, потребно је више хиљада година да би природа образовала плодоносан површински слој хумуса и више стотина година да би га земљорадници оспособили за највећи принос. С друге стране, да би ерозија скинула 20 сантиметара земљиног покривача потребно је да прође 174.000 година ако је он покривен шумама, 29.000 година ако је под пашњацима, 100 година ако се обрађује на уобичајен начин, а свега 16 година ако се интензивно засејава кукурузом. Услед оваквог поступања, у Француској је у току изумирање пет милиона хектара земљишта, које пропада под утицајем ерозије.

БИНДАБОС ОТКРИВА ПАРИГОСЕ

У Аустралији се недавно догодило једно заиста невиђено чудо. Први пут у историји човечанства, људи које називају „дивљацима" предухитрили су своју цивилизовану браћу у њиховом истраживачком путовању. У тренутку кад су се два аустралиска научника спремала да крену у дубину континента и да покушају да испитају живот и обичаје најпримитивнијег племена Биндабоса, стигао је, на опште изненађење, у место Лајс Спринг један готово сасвим наг Биндабос. Уз много напора он је успео да објасни научницима и окупљеном свету да га је послало његово племе да би упознао цивилизацију белих људи, о којој су Биндабоси чули много лепих ствари.

Аустралиски научници дошли су на оригиналну идеју да примитивног човека, који никад није видео ниједну машину и ниједно савремено насеље, пошаљу право у Париз. Шта је несрећни Биндабос видео у „париској џунгли", међу својом белом браћом коју је назвао Паригосима?

— Паригоси — изјавио је он на повратку из француске престонице — устају касно ујутру. Пошто изађу из својих камених тврђава, они учине неколико корака до велике зми-

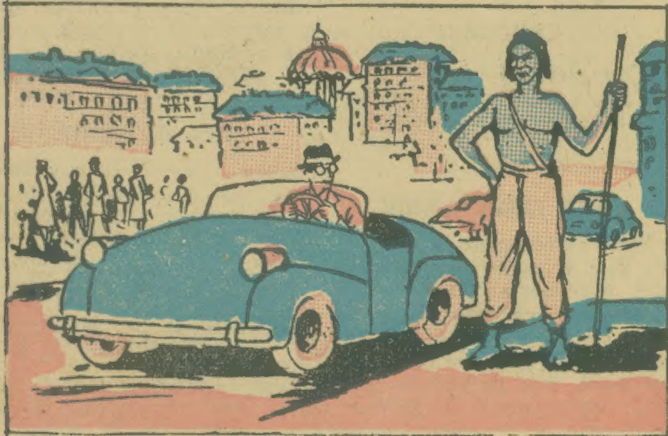

је с точкићима која пузи под земљом и која их одведе до других тврђава, у којима раде и из којих се враћају тек увече. Они се често жале да су „преморени као црнци", а немају појма да се у нашим крајевима људи много мање замарају и много лакше живе. На првом месту, ми не морамо да се пењемо пет или шест спратова да бисмо се увукли у нашу колибу. Они то морају да чине и увек се јако загреју, јер су страховито обучени. Никако нисам могао да схватим зашто плаћају тако много да би ноћу у диму и неподношљивој светлости посматрали људе и жене у једној великој затвореној згради (позоришту). Понеке жене имају на себи шарена пера. Наше жене могу се код нас видети на чистом ваздуху и с много лепшим перјем.

Изгледа чудновато, али ми се чини да нас Паригоси подражавају. Често се окупљају у задимљеним подрумима, где играју лудачке игре у којима падају у занос, као наши жреци и чаробњаци. Неки певач по имену Беко удара из све снаге по великом инструменту који називају клавиром. Најзад, када дође недеља, сви се окупају, пресвуку и одјуре као без душе на велику равну пољану, да посматрају 22 човека који се отимају око кожне лопте, док двадесет трећи човек покушава да их раздвоји и спречи да се не потуку. Паригоси имају ноге као и ми, али се њима ретко служе, јер сви имају неке корњаче са четири точка које се споро крећу и праве велику галаму.

ПАЈА ПАТАК

ЗВРРР ЗВРРР

ДВА ДАНА НИСАМ НИШТА ЈЕО! ИМАТЕ Л' ШТО ЗА МЕНЕ?

СВАКАКО, СТАРИ... ПРИЧЕКАЈ!

„ПРОСЈАЦИ" И ТРГОВАЧКИ ПУТНИЦИ НЕ ПОЖЕЉНИ. ЧУВАЈ СЕ ПСА

ХВАЛА МЛАДИЋУ!

ЕВО, УТОЛИ ГЛАД!

ЗВРР- ЗВРР

БАРДАН! НАЈЛЕПШЕ, НАЈБОЉЕ, НАЈЗАНИМЉИВИЈЕ КЊИГЕ! ЈЕФТИНО!

ХВАЛА. ДОВИЂЕЊА!

ЗВРРР ЗВРРР

ТРУ-ТРУ ТРУ-ТРУ

ЧУЈЕТЕ ЛИ ОВАЈ ЗВУК? МАЛО ВЕЖБИ И ВИ СТЕ УМЕТНИК...

ПАС-ЧУВАР, А СПАВА К'О ТОП!

ТРУ

ГРРР АВ-АВ

WALT DISNEY

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ О ВОДИ

Воду пијемо сваки дан, знамо да је течност, да без ње не бисмо могли живети, да је има слатке и слане итд. Па ипак, има још доста што не знамо о њој, или што смо учили па заборавили, те ћемо овде изнети неке занимљиве ситнице о води.

Не мрзне се увек на нули

Вода је хемиско једињење водоника и кисеоника (H_2O). Чиста вода нема мириса и укуса. У дебљем слоју она је плавкасте боје. Смрзава се на нула степени Целзијусових, а кључа на сто степени. Ако се вода за време хлађења остави да стоји сасвим мирно, онда може да се охлади и испод нуле (и до минус 35 степени) а да се не претвори у лед. Исто тако, може да се загрева и изнад 100 степени а да не прокључа. Међутим, и најмањи потрес доводи до тренутног смрзавања, односно кључања.

Поред водоника и кисеоника, вода садржи у себи још и растворене гасове, минералне и органске материје, разне чврсте честице, микробе и друге састојке. Вода је најгушћа кад има температуру од 4 степена и тада служи за јединицу тежине: један кубни десиметар воде на температури од 4 степена Целзијусова раван је тежини једног килограма. Она се јавља у чврстом стању: као лед, снег, град итд., у течном: као киша, реке, мора, и у гасовитом: као пара.

Без ње не би било живота

Вода заузима 71 отсто земљине површине или простор од 365 милиона квадратних километара. Да није воде, ништа живо не би могло да опстане

на земљи. Она се налази у сва три природна царства: биљном, животињском и минералном. Човек од 70 килограма има у себи око 45 килограма воде, или 65 отсто. Риба садржи 70 до 80 отсто воде, кромпир око 80 отсто, воће и поврће 90 отсто, јаја и месо 70 отсто.

Вода за пиће мора бити бистра, без мириса, умерене топлоте и свежа, пријатна укуса. Она не сме да садржи растворене отрове, затим органске материје које труле, нити велик број клица.

Телурска, жива и тешка вода

Атмосферска и телурска вода настају испаравањем из мора, река, језера и земље. Она се у вишим слојевима атмосфере згушњава и пада на земљу као киша, снег или град.

Жива вода је подземна вода која у жицама отиче и избија на површину земље у облику извора. Мекана вода је она која не садржи разне растворене минералне соли, а то је кишница, затим речна вода и вода добијена од отопљеног чистог снега. Речна и снежна вода нису погодне за пиће.

Минералне воде садрже доста растворених минералних састојака или гасова, па према најважнијем минералном састојку имају и називе: сумпоровите, киселе, горке, јодне итд. Често су те воде топле.

Тешка вода се по изгледу уопште не разликује од обичне, у којој се и налази. Ми пијемо сваки дан тешку воду, али у веома малим количинама. Кад попијемо 5.000 до 6.000 литара обичне воде, онда смо тек попили око један литар тешке воде. У хемиском погледу тешка вода је спој тешког водоника (деутеријума) и кисеоника, а њена формула је D_2O.

И у мору има слатке воде

Морска вода има нарочит мирис и горко-слан укус, па се, поред осталог, и по томе разликује од обичне. Она садржи разне растворене соли. У мору се налазе готово сви елементи. Море је најсланије у подручју пасатских ветрова између 20 и 30 степени географске ширине), где је јаче испаравање воде. У области тропских киша сланоћа је мања од просечне, јер је кише разблажују. Дарвин прича да је у Тихом Океану у близини Јужне Америке наишао на потпуно слатку воду. И у хладним пределима сланоћа воде је мања због слабијег испаравања. Мора која су затворена и имају мало притока сланија су него отворена мора. Мртво Море је затворено и оно је најсланије море на свету. Од отворених мора највећу сланоћу има Црвено Море.

Вук у народном веровању

По нашем народном веровању, вук је сродник и заштитник човека, његово име се даје људима, делови његовог тела су лековити итд. „Старом вуку", као претставнику целе своје врсте, у старо време принoшене су и људске жртве. Постојало је веровање да се жив човек може претворити у вука, а и мртав, те тако постаје вукодлак, чудовиште из народног веровања.

У свом "Рјечнику" Вук Караџић наводи да жена којој деца умиру верује да ако надене детету име Вук онда га вештице неће појести, јер не смеју да ударе на вука. Он додаје да је и он због тога добио име Вук. Са именом вука повезани су и други називи: за биљке, планине итд., па ћемо навести неке од њих.

Вучјак је име планине која се налази између Уне и Унца, а то име носи и једна планина у босанској Посавини, западно од ушћа Босне. Вучја лика (хајдучка опута) је листопадан шиб, висок преко два метра. Он је распрострањен готово у целој Европи и Сибирији, на Кавказу и у Малој Азији. Вучја Планина налази се у Босанској Крајини, а вучја стопа је биљка која расте поред путева, по камењару и рудинама. Вучји боб (вучак) је такође једногодишња биљка из породице лептирњача, вучји хлеб је врста гљиве, а Вучји До налази се недалеко од Билећа. Ту се одиграла позната битка између Црногораца и Турака, 1876 године. Вучје непце је делимичан или потпун процеп тврдог непца, а вучја чељуст је урођени недостатак дела непца, у виду уздужне бразде кроз коју су спојене носне дупље и уста. Вучјом јамом назива се дубља јама по чијем је дну пободено оштро коље, а чији је отвор покривен грањем или чим другим. Раније је искоришћавана за хватање вукова, а доцније у борби против тенкова.

РАСПАДА СЕ У ПАРАМПАРЧАД

Опал је минерал. Неке врсте опала имају веома јасну и шарену игру боја. Кад се опал

изложи наглој промени температуре, онда се догоди да се распадне у парампарчад.

ДРУШТВО У НАРОДНИМ ПОСЛОВИЦАМА

Сам човек — дуб посечен.

Тешко другу без друга, а славују без луга.

Ко је добар јунак? Доста људи — добар јунак.

Свака вода с поточићем је јака.

Боље виде два ока него једно.

Више очију више види, а више руку више уради.

Веран друг је најбољи брат.

БРОДОЛОМ БЕЗ ПАНИКЕ

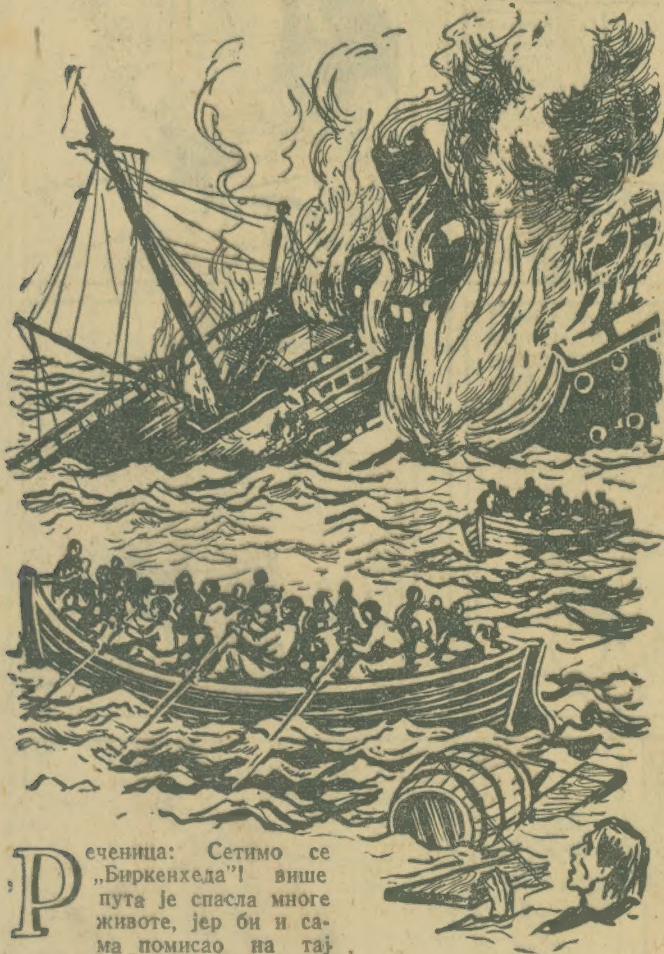

Реченица: Сетимо се „Биркенхеда"! више пута је спасла многе животе, јер би и сама помисао на тај брод и његове путнике стишала немир код малодушних и учинила да се избегне већа несрећа. Пре нешто више од годину дана, та реченица одиграла је значајну улогу за време једног бродолома и помогла да се спасе неколико стотина људи.

На дан 28 марта 1954, нешто пре седам часова изјутра, британски војни транспорт мирно је пловио лађом „Емпајр Виндраш". Брод се налазио 50 миља од алжирске обале кад су путници осетили да палуба подрхтава. У истом тренутку између дасака палубе почео је избијати густ, црн дим, а један кобан тутањ допро је са дна брода.

— Пожар! — повикао је неко од морнара. — У ложионици се догодила експлозија!

Официри и посада, брзо и присебно, бацили су се на посао. Док су једни покушавали да зауставе ширење пожара, други су се умешали међу путнике да би им објаснили колико је присуство духа неопходно у оваквом тренутку.

Капетан Вилијам Вилсон брзо је схватио да броду нема спаса.

— Дим и ватра избијали су са свих страна — изјавио је он доцније пред органима Адмиралитета. — Морао сам да донесем одлуку о напуштању брода.

И посади и путницима било је јасно да се сви неће моћи спасти, јер је ватра већ била уништила известан број чамаца и појасева за спасавање. Лађа је била пуна људи. Долазећи са Далеког Истока, превозила је демобилисане војнике, од којих су многи путовали с породицама. Међу 1515 путника било је 125 жена, 87 деце и 17 тешких рањеника. А остало је читаво само дванаест чамаца за спасавање.

Преко звучника чуо се миран глас пуковника Скота:

— На своја места! Сетимо се „Биркенхеда"!

То је значило: остати непомичан док се сваком појединачно не каже да пође ка чамцу за спасавање, ако за то буде могућности.

Црни и готово обневидели од чађи, морнари и путници послушали су наређење. У чамце су укрцане жене с децом, а затим болесници.

У седам часова и 20 минута пожар је толико беснео да су сви прозори попуцали. У чамцима је било места свега за још неколико особа.

— Како ћемо их одабрати? — запитао је један официр пуковника Скота.

— Прво најмлађе! — наредио је он и официри су се растрчали да то изврше.

Да је само један путник потрчао да се спасава, сви би пошли за њим и подухват би, нема сумње, пропао. Међутим, нико није напуштао своје место; владао је савршен ред.

Последњи чамац спуштен је у 7,32 часа. Они који су остали на палуби, наизглед потпуно мирно, гледали су како се чамци удаљавају. Униформа капетана Вилсона била је у крпама, а обућа упола нагорела. Ипак је нашао времена да прегледа бродске просторије, да види није ли неко остао. Потом је заповедио да морнари повежу бурад, даске и све што може да плови, како би људи, кад тај тренутак дође, могли да се ухвате за нешто што ће их одржавати на води.

Најзад је пуковник Скот издао последњу заповест:

— Одећу и обућу ски-дај! У воду!... Не пливај према чамцима!

Било је крајње време, јер им је пламен већ лизао ђонове. Брод је пламтео док је стари кувар везивао столице, правећи од њих сплав. Последњи су скочили у воду пуковник Скот и капетан брода Вилсон.

На хоризонту није било ни трага од каквог брода. Чамци за спасавање, крцати бродоломницима, љушкали су се на таласима, док су се остали одржавали на води како је ко знао и умео. Многи су желели да се дочепају чамаца, али нико није прекршио наређење. Ниједан није запливао к њима.

У осам часова и петнаест минута из чамаца се зачуо прави урлик одушевљења. У даљини се указао један теретни брод који је ишао у правцу места несреће. Пола сата касније, појавила су се још три брода. Сакупљање људи расутих по површини воде захтевало је дуго и опрезно маневрисање, али у 10,15 и последњи преживели био је спасен. У целој несрећи погинула су само четири морнара, који су изгубили живот на самом почетку, кад се догодила прва експлозија. Тако је угледање на „Биркенхед" и овом приликом донело користи, као 1909, приликом бродолома „Рипаблика", или 1913, кад се „Тамплмор" нашао у тешком положају.

Али, шта се то догодило са „Биркенхедом"?

Брод с војницима, женама и децом пловио је 1852 према Јужној Африци, кад је, у два сата после поноћи, задњи део лађе наишао на подводну стену која није била означена ни на једној географској карти. То се одиграло 40 миља пред ртом Хорном. Десет минута касније, док су се као крпа бледи путници, пузећи и посрћући, пели на палубу, брод је још једном нагазио на невидљиви гребен и преполовио се. У предњи део вода је одмах продрла, али су путници имали толико времена да се пребаце на задњи део лађе.

Од 630 особа, било је 170 жена и деце. Војници су били све сами младићи, регрути, а ни њихови официри нису били много старији од њих.

На броду су остала читава свега три чамца за спасавање, од којих је сваки могао да прими по 60 особа. По свему је могло изгледати да ће избити паника. Па ипак, до ње није дошло. Пуковник Сидни Ситон командовао је „збор" свих људи на палуби. Неколико стотина војника примило је свој удес са изванредном хладнокрвношћу. При светлости буктиња постројавали су се по старешинству, док су њихове жене и деца ушли у три једина чамца. Постројени и с погледом упртим на ону страну где су им биле породице, они су стајали ћутећи, док један огроман талас није поклопио и њих и брод. Тако је 436 људи изгубило живот, омогућивши да се спасу они који су према „закону мора" имали више права на живот. С морнарима је нестао и пуковник Ситон. Држећи се једне даске, он је приметио како се два регрута недалеко од њега очајнички боре с таласима. Схвативши да сва тројица неће моћи да се спасу, добацио им је даску, а сам је потонуо.

Капетан Џон Рајт, један од ретких који су преживели катастрофу, причао је касније:

— Одлука ових људи превазишла је све што би се могло очекивати и од најјаче дисциплине. Наређења су се извршавала без поговора, као да је реч о обичној вежби, а не о последњим тренуцима живота.

Догађај с „Биркенхедом" потресао је целу Енглеску. Подигнуто је више споменика жртвама ове несреће, а педесет година касније велики енглески књижевник Радјард Киплинг посветио је значајне стихове њиховој драми.

Све до бродолома од 1852 године, људи су се у сличним приликама обично спасавали како ко може и у таквим паникама губило је животе више људи но што би се иначе догодило. Херојско држање морнара са „Биркенхеда" служило је доцније као пример и помогло да се спасе много људских живота.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

РАСТ И ДУЖИНА СРЕДЊЕГ ПРСТА

Средњи прст на руци одликује се једном необичном особином: да се увек налази у

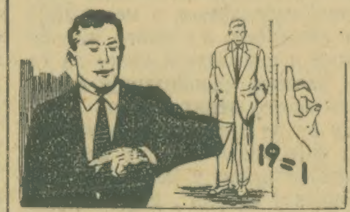

одређеном односу с растом човека. Он је сразмеран висини сваког човека и по правилу је 19 пута мањи од њега.

САМОЦВЕТ

Самоцвет је уралски назив за драго камење које се бруси, а тим именом називају се: смарагд, топаз, сафир и друго меко драго камење.

ПРВЕ СЕКРЕТАРИЦЕ

Прве секретарице, службенице које у својим рукама држе све поверљиве конце једног предузећа или установе, појавиле су се у Енглеској 1888 године. То су биле две средовечне жене, које су добиле дужност секретарица и дактилографкиња у једном лондонском надлештву. Оне су истовремено биле прва два женска службеника у установама британске владе. Отада до данас учињен је огроман напредак. Пре годину дана у Великој Британији било је 500.000 секретарица и дактилографкиња.

У време кад су се појавиле прве секретарице, машине за писање биле су прави баук за пословне кругове у свету, а нарочито за жене. Прве жене које су куцале на машини претстављале су предмет потсмеха и прекора тадашњег света, који је био навикао да жену види запослену само у кући. Убрзо су се жене на положају дактилографкиња показале тачније, окретније и поузданије од мушкараца, тако да данас на 95 отсто машина за писање у Француској и Енглеској раде искључиво жене.

ШТА ЈЕ ДОНЖОН?

Донжон је француска реч, а значи име главне куле у средњовековним утврђењима. Она је служила као најјача и последња одбрана града.

КАКВА ЈЕ ТО БЕГЕРС-ОПЕРА

Бегерс-опера (енглески: просјачка опера) је врста енглеске политичке сатире у облику позоришне игре с певањем.

ШТА ЈЕ ДРОП?

Дроп означава скок у коњској трци с препонама. Дропкик у футбалу дешава се кад лопта удари о земљу и отскочи.

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ УЧЕСТВОВАО У НАЈВИШЕ ДВОБОЈА

Неки Геза Каниц имао је највише двобоја од свих људи нашег века. Он је живео у

разним земљама Европе и Америке. За време свог живота (а живео је 70 година) он је учествовао у преко 200 двобоја, а умро је 1935 — од запаљења плућа.

МАРИМО

Прошлог месеца токиски лист „Маиничи шимбун" објавио је чланак под крупним насловом „Нађени мама и дете маримо" који је изазвао велико узбуђење и гнушање код јапанске читалачке публике. У чланку је стајало да је у једном возу нађена обична боца за млеко и у њој један велики и један мали маримо. А Јапанци необично воле маримое и сматрају их за своје национално благо, које треба чувати и неговати а не заборављати по возовима. Због тога је сваки Јапанац огорчен кад чује да се неко бездушно понаша према националним љубимцима.

Шта је, уствари, маримо?

Маримо је биљка, једна врста алги (егагропила саутери) која се у Јапану може наћи само у језеру Акан, на острву Хокаиду. Њих чак нема у читавом језеру, већ само на три одређена, по површини прилично мала, места. Њихово име значи „лопта од крзна". И, заиста, одрасли примерци, велики отприлике као лопта за тенис, потсећају на неко зелено чупаво клупче. Маримои су постали љубимци Јапанаца колико због тога што су ретки, толико и због свог чудног „понашања", заправо због своје сталне „шетње" са дна на површину и обратно.

Док маримои леже на дну језера Акан, или у акваријуму у каквом јапанском дому, они издишу кисеоник, који се у малим мехурима задржава у њиховом крзну. Кад се овог лаког гаса накупи довољно, маримо се диже ка површини, на коју избија с пријатним, чак би се могло рећи нежним звуком и креће се по њој некако лено, све док из њега не изиђе сав кисеоник. А онда се опет спушта на дно да „скупи" нове мехурове, који ће му омогућити поновни повратак на површину.

Маримои су откривени 1897 године и отада па све до данас јапански биолози их веома брижљиво проучавају. Али, они још нису успели да одгонетну због чега се ова жива зелена клупчад појављују само у језеру Акан и на који се начин размножавају.

Пред сам Други светски рат маримои су толико ушли у моду да је сваки Јапанац желео да их има у свом акваријуму и хиљаде примерака отргнуто је из своје колевке, језера Акан. После рата, 1947 године, Комитет за заштиту националних споменика и растиња донео је закон којим се маримои проглашавају за „народну драгоценост". Међутим, доношење овог закона имало је сасвим супротне резултате од оних који су очекивани. Јапаном је поново завладала „маримо-мода" и читаве чете „маримо-капараија" (ловаца на маримое) сјатиле су се на језеро Акан да, заштићени ноћном тамом, бесправно ваде из воде зелене лопте. Кријумчарење маримоа постало је уносно занимање, јер се њихова цена попела на 15.000 динара комад. Сапаро, главни град острва Хокаида, постао је средиште ове необичне црне берзе.

У језеру Акан зелених лопти било је из дана у дан све мање и биолози и љубитељи природе буквално су кршили руке од очајања. У помоћ су им, најзад, притекли листови, који су у својим уводним чланцима молили Јапанце да својим љубимцима из акваријума врате слободу. За њиховим примером повеле су се радио и телевизиске станице. Јапанска цивилна авионска служба, железнице и парабродарска друштва објавила су да нуде бесплатно путовање онима који своје маримое желе да врате у језеро Акан. Та акција уродила је плодом. Јапански министар-претседник први је вратио слободу свом маримоу, а министар саобраћаја отпутовао је лично на језеро Акан и спустио у воду своја два зелена љубимца. За њиховим примером повела се већина Јапанаца: хиљаде маримоа поново се „шетају" од дна до површине свог родног језера.

Зла маћеха је пошла да Снежани да јабуку од које ће заспати сном налик на смрт.

Како су постале ЗАСТАВЕ

Средњи век није познавао националне заставе ни националне боје. Кад је војска полазила у рат, поједине чете носиле су заставе својих феудалних господара. Заставе су биле од разнобојне свиле, а на њима насликани грбови владара, властеле, градова; већ према томе коме је припадала чета. Тако је било на западу Европе, а у Византији, која готово није познавала грбове, и у Источној Европи, војници су носили црквене заставе: на њима су били насликани ликови светитеља, а око њих извезени стихови из молитава. Кодин, византиски писац из XIV века, у једном свом спису описао је шест застава византиског цара. Поред светитељских ликова, на једној је био насликан и сам цар на коњу, а на другој змај. Доцније се јавља и застава са златним крстом и са четири слова В. Ти знаци служили су као грб царској породици Палеолога, а застава на којој су били извезени постала је општа поморска застава позне Византије. И на Западу у то доба грб владара постаје истовремено и државни грб, а како су постојале углавном грбовне заставе, то је за државну заставу узета она с владарским грбом (златни кринови у Француској, бели орао од XIV века у Пољској, кастиљске куле у Шпанији итд.).

У средњовековној Србији изгледа да су углавном постојале заставе црквеног типа: крсташ-барјаци који се помињу и у народним песмама. У песми о Стевану Мусићу који је задоцнио на Косово, описује се његов крсташ-барјак с тринаест крстова. Таква застава могла је да постоји, јер је број 13 симболичан (Христос и дванаест апостола). Према томе, барјак Стевана Мусића могао је да има један велики крст по средини и три мала у сваком углу. У манастиру Хилендару чува се застава цара Душана: троугаоног облика, од црвене и зелене свиле, с малим златним крстом. На једној шпанској географској карти из 1339 године уцртана је над Скопљем застава с црвеним двоглавим орлом, а за време деспота Стевана Лазаревића у Србији је познат грб царске породице Палеолога: велики крст са четири огњила. (Разлика је у томе што су се у Византији огњила сликала у облику слова В, а у Србији као слово С). Тај српски грб постао је доцније нарочито популаран у зборницима грбова, стематографијама, које је за јужнословенске земље обрадио Павао Ритер Витезовић код Хрвата, а по њему Христифор Жефаровић код Срба.

За разлику од Срба, Хрвати су се, изгледа, највише служили грбовним заставама. Један шпански путописац, који је почетком XIV века путовао по Хрватском Приморју и Далмацији, у Сењу и Задру наишао је на заставе с грбом породице Франкопана, а у хумској земљи (око Неретве, Нарента) на плаву заставу с великим белим крстом и четири крстића.

Поред застава с државним грбом, у Западној Европи су дуго у војскама постојале и разне друге заставе; само је у поморском саобраћају, већ од XIV века, уведен обичај да лађе путују под државном заставом. Тако је млетачка морнарица пловила под заставом с крилатим лавом св. Марка, енглеска под заставом с крстом св. Ђорђа, на данској је био бео крст на црвеном пољу (Данеборг), а на дубровачкој лик заштитника републике св. Влаха. Поред тих, биле су допуштене и заставе њихових власника и команданата, с разним знацима и разних облика.

Средином XVII века јавља се на морима прва тробојка. То је холандска застава од три водоравне пруге: црвене, беле и плаве. Увео ју је око 1640 године славни холандски адмирал ван Ријдер. Та застава имала је и своју практичну страну: могла је да се лакше разликује на даљини од грбовних, које су често биле врло сложене и нејасне. Но, холандска тробојна застава дуго није нашла свог подражаваоца. Први је био руски цар Петар Велики. За време боравка у Холандији, где је у граду Саардаму изучавао бродоградњу, он се одушевио једноставношћу холандске заставе. Кад се вратио у Русију, опремио је читаву флоту која је с његовим посланицима требало да отплови на преговоре с Турцима у Цариград. За ту прилику цар је сам израдио нацрт за нову руску поморску заставу. Уствари, то је била прерада холандске, у три водоравне пруге: бело — плаво — црвено. Године 1699 руска тробојка вила се пред зидинама Цариграда. Но, Петар Велики је ускоро за ратне бродове увео нову заставу: бело поље с косим плавим крстом св. Андрије. Тробојна застава вила се углавном на трговачким бродовима, а само изузетно на ратним. Иначе су руски пукови носили заставе с крстовима, ликовима светитеља и двоглавим орловима.

У Француској је тробојна застава настала тек 1789 године, и то у Паризу. Она је претстављала симбол измирења краља и народа после 14 јула, дана када је пала Бастиља. Бела боја, боја бурбонске куће, спојена је с црвеном и плавом, које су узете из грба града Париза. За разлику од холандске с којом има исте ветне боје, у француској застави пруге су вертикалне. Према њој направљене су доцније белгиска, италијанска, мексиканска, румунска и друге заставе.

У Првом српском устанку барјаци се јављају врло рано. Имале су их хајдучке дружине, например Ђорђа Ћурчије, а и друге. Био је то обично комад свиле прикачен за копље, у разним бојама и празан.

Прота Матеја помиње како је 15 фебруара 1804 године изнео међу ваљевске устанике из бранковичке цркве „барјак који је био од белога, црвеног и плавог муселина, са три крста". Та је застава сигурно била руског порекла, или рађена према руској. Тробојна застава Петра Великог постала је рано популарна међу балканским Словенима. Иначе, барјаци у Првом устанку били су црквеног типа, например: бело-зелено код Карађорђа и бело-црвено-плаво с крстовима код Алексе Ненадовића. Кад је 1810 године дошао у Београд руски гарнизон, устаничка војска добила је из Русије заставе с грбовима: на једној страни био је насликан на белој свили велики двоглави црни орао, а с друге на црвеној свили грбови Србије, Тривалије и Рашке, узети из зборника грбова (стематографије) Христифора Жефаровића.

За време кнеза Милоша, Србија дуго није имала утврђене заставе. Тек у Сретењском уставу (1835) јављају се одредбе о државном грбу и државним бојама. Баш тада се у немачким земљама јавља појам о националним бојама које тачно треба да одговарају бојама државног грба. Димитрије Давидовић, писац овог првог српског устава, хтео је да као државне боје уведе црвену, белу и челикасту (због крста и огњила у грбу). Али, оваква комбинација није прихваћена. Октобра 1835 утврђене су боје српске заставе: „горња пруга црвена, средња — плава, а нижа — бела".

У Црној Гори били су дуго у употреби барјаци с крстовима или орлом. Од времена кнеза Николе Црна Гора почела се служити српском заставом, ставивши на њу свој грб.

У Хрватској, до 1848 године, постојале су две заставе: црвено-бела у Хрватској, а плаво-бела у Славонији, према боји у грбовима тих покрајина. Илирски покрет 1848 године увео је црвено-бело-плаву заставу, која је ујединила боје Хрватске и Славоније, док су се Словенци и Словаци у ово време служили руском тробојком без икакве измене.

Бугарска национална застава први пут је развијена у Београду 1862 године, за време бомбардовања. Саставио ју је командант бугарске добровољачке легије Раковски. Та је застава била водоравна: црвено-бело-зелена. Зелено у њој претстављало је хајдучку боју. Бугарска застава била је налик на Гарибалдијеву италијанску и Кошутову мађарску. Неколико година доцније, измењен је ред пруга у бугарској застави и такав је остао до данас (бело-зелено-црвено).

Националне заставе настале су углавном у XIX веку, у време револуционарних и ослободилачких покрета појединих народа. Оне су у многим земљама замениле старе грбовне заставе и постале државне, а њихове боје национални симболи. Но, и поред ових националних застава, с разним комбинацијама боја и у разном поретку, поједине државе задржале су и даље своје грбовне заставе, чије је порекло у феудализму.

„ЂАВО" КОРАЛНОГ ГРЕБЕНА

Чаробан је и пун лепота подводни свет. Он сваки час мења свој лик под утицајем разних чинилаца: плиме и осеке, бистрине воде и наоблачености неба, и многих других. Сад је обавијен плавичастом магленом копреном, а већ кроз који тренутак види се јасно сваки детаљ.

Ако се човек свакодневно спушта на морско дно на истом месту, он ће ускоро упознати не само поједине врсте риба, већ, ако буде пажљиво посматрао, чак и поједине рибе. Подморски свет на једном одређеном месту не мења се, али у њега понекад залута покоји „гост" са стране.

Американац Артур Кларк, који се бави снимањем подводног света, овако описује свој сусрет с једним таквим „гостом":

Мој сарадник Мајк и ја извеслали смо једног јутра у малом чамцу до ивице коралног гребена који се пружа око острва Херон. На небу је било, додуше, нешто облака, али је највећи део времена сијало сунце. А како није било ветра, морска површина била је мирна, тако да смо јасно могли да видимо шта се догађа на дубини од петнаест метара. Најзад смо стигли до нашег омиљеног места за роњење, подводне пећине на ивици гребена иза које су почињале велике дубине. Хтели смо да испробамо нови филм у боји, који смо набавили уз велике тешкоће.

Кад смо изабрали погодно место, појавила се тако јака водена струја да смо морали да нађемо друго. Одвеслали смо стотинак метара даље, и у подводном пејзажу који се простирао испод нас, видели смо нешто ново и непознато. Кад смо мало боље погледали, видели смо да је то манта, велика као наш чамац, у пратњи већег броја риба-пилота. Ова џиновска риба правила је велике кругове, машући лењо троуглим перајима као крилима. Израсли у облику рогова са обе стране чељусти, због чега је ова риба и добила надимак „ђаво", они су са унутрашње стране испуштали сабласну белу светлост.

Иако сам дотле видео доста манта на сликама, ипак сам се некако чудно осећао гледајући ово живо биће које не личи ни на једну другу рибу. Била нам је на домаку камере, а то је прилика коју нисмо смели пропустити. Тихо смо увукли весла у чамац и бацили сидро. Наш брижљиво припремани план снимања отпао је и сада је једини наш циљ био — манта. Наместили смо маске и пераја и без шума се спустили у воду. Манта је и даље кружила, а ми смо је пратили, као две велике рибе-пилоти. Направили смо неколико снимака, а онда смо решили да је снимимо и уз помоћ „блица". Иако је светлост „блица" блеснула из непосредне близине, манта није ничим показала да је узнемирена. Међутим, приметила нас је и стално нас посматрала. Кад бисмо јој се сувише приближили, склонила би се мало устрану.

Кад смо потрошили половину филма у боји, одлучили смо да направимо и неколико црно-белих снимака. Мајк је изронио да би у чамцу заменио филм, док сам ја остао да и даље посматрам манту. Просто је невероватно колико она по свом облику потсећа на модерне делта-авионе. Горњи део тела јој је плавкастоцрне боје, док је доњи светлобео, испресецан паралелним прорезима шкрга. С горње стране примећивали су се ожиљци као од бича, вероватно трагови удараца репом других манта.

Мајк се вратио с новим филмом, носећи и апарат с кисеоником, да би могао да остане што дуже под водом и направи већи број снимака. Међутим, наш сусрет с мантом могао је да постане и непријатан. Ове џиновске рибе имају обичај да чешу леђа о ланац од сидра или о уже којим је завезан гњурац, да би се тако ослободиле паразита који живе у њиховој кожи. Пошто се често заплете у ланац, она се уплаши и појури ка пучини, вукући за собом чамац или гњурца километрима далеко. Зато ми није било нимало пријатно кад сам видео да се манта приближава ланцу од сидра нашег чамца, јер је то значило да ћемо можда изгубити чамац и морати да пливамо до обале. Да не би дошло до тога, Мајк и ја смо брзо запливали према манти. Мехурићи ваздуха који су излазили из апарата са кисеоником уплашили су џиновску рибу. Она је поскочила као уплашен коњ, направила велики круг и отпливала. Знали смо да се неће вратити, али то више није било ни важно, јер смо направили довољан број снимака.

Тако смо провели извесно време у близини рибе које су се људи некад толико бојали, јер се веровало да манта својим перајима загрли човека и тако га угуши. Данас се зна да је манта потпуно безопасна риба и да чак нема, као њени мањи сродници-раје, бодље које остављају опекотине на кожи. За манту се каже да је најружније живо биће. Међутим, ја на њој нисам приметио ништа што би одбијало. Пре бих рекао да је манта необична, готово гротескна, као каква аждаја из легенде. Уосталом, о морским становницима људи друкчије суде него о сувоземним животињама. Недостаје им за њих извесна симпатија и сажаљење, које имају према сувоземним животињама као својим далеким сродницима. Рибари понекад прободу манту харпуном и пусте је да вуче чамац километрима, док не посустане. Тако нешто човек никад не би учинио са сувоземном животињом. Зато је и „ружноћа" манте уствари једна од многих предрасуда у погледу становника подводног света.

НАСТАВИЋЕ СЕ

„НЕПОЗНАТО“ ОКО

Ниједан апарат који је створила данашња техника није толико осетљив на светлост као наше око. У мраку се осетљивост ока повећава за сто хиљада пута и ми смо у стању да приметимо све тлуцање које је хиљаду пута слабије од пламена свеће. Али, ми исто тако можемо да видимо и у сјајној, блештавој светлости, јачој од оне којом би зрачило милијарду свећа.

Ми видимо светлост која долази од звезда, а најближа од њих налази се 24 милијарде миља далеко од Земље.

Колико претстава о свету у коме живимо добијамо путем чула вида? Неки научници тврде да девет десетина наших сазнања дугујемо очима. Међутим, ако би се узео у обзир сваки детаљ, тај проценат би био још и већи.

Претпоставите да се налазите у некој непознатој просторији, да су вам очи везане, а да нека друга особа покушава да вам је опише. Ако би она дуго говорила, можда би успела да вам помене сваки предмет који се налази у тој просторији. Али, више је него сигурно да вам не би, например, поменула неку мрљу на зиду, која у мањој или већој мери утиче на општи изглед просторије.

•

Одакле светлост долази? Знамо да у природи постоји више врста таласа: топлотни, светлосни, радио-таласи, икс-зраци. Њихова главна разлика је у њиховој дужини. Радио-таласи су веома дугачки, таласи икс-зрачења веома кратки. Светлосни таласи, то јест они на које наше око одговара стварањем слика, релативно су кратки: 40.000 до 60.000 на два и по сантиметра.

Слика коју очно сочиво скупља у својој жижи пада на позадину ока, на такозвану мрежњачу. Мрежњача или ретина је нека врста сага „изатканог“ од сићушних, на светлост осетљивих ћелија. Једна ретина има око 130 милиона ћелија. Постоје две врсте тих ћелија и оне се називају „штапићи“ и „чепићи“, због тога што, гледане помоћу микроскопа, личе на ове предмете. И једне и друге осетљиве су на светлост, али на различите начине и служе различитим сврхама. Наиме, штапићи служе за опажање светлости уопште и осетљивији су на слабију светлост од чепића. Захваљујући њима, ми можемо да опажамо предмете и у мраку. Чепићи, пак, служе за опажање боја и финијих детаља. Ви, например, читате ове редове помоћу тих ћелија које личе на чепиће.

Птице које лете претежно ноћу имају мрежњаче готово искључиво од ћелија-штапића. Међутим, соколови имају оштро чуло вида зато што су већина ћелија у њиховим ретинама — чепићи.

У ретини има двадесет пута више штапића од чепића. Али, у центру, непосредно иза зенице, штапића уопште нема. Ту се, наиме, налази једно мало удубљење названо „фовеа централис“ и у њему и око њега чепићи су густо збијени. У границама те мале површине наша моћ виђења је најоштрија.

Човек може одједном да види целу страницу књиге. Али, кад чита, он може истовремено јасно да види само једну, највише две речи. Јер, тај мали осетљиви центар на ретини може да „прими“ ликове највише осам слова. Остале речи у реду ми такође видимо, али не довољно јасно да бисмо их могли прочитати. У сваком реду једне књиге просечне величине има око десет речи и ако читалац гледа сваку реч, то јест ако му свака од њих падне на најосетљивији део ретине, значи да његове очи морају, да би он прочитао један ред, да начине десет „скокова“.

Међутим, човек који је навикао да чита не задржава свој поглед код сваке речи и, уместо десет „скокова“, његове очи начине свега три до пет. Јер, док у једну реч гледају директно, оне виде, — мада не јасно — општи облик и изглед и следећих речи. Ако су усто те речи познате, свакидашње, око их просто „прелети“, да би се задржало на речи иза њих.

Ћелије-штапићи садрже једну супстанцу која се назива родопсин. У мраку, родопсин је пурпуран. Међутим, кад светлост падне на њега, он прво постаје жут, а касније безбојан. Због тога за време сунчаних дана у штапићима има мало родопсина. Али, у мраку се његова количина повећава и штапићи постају осетљиви и на мале количине светлости.

Претпоставите да сте једно сунчано поподне ушли у већ замрачену биоскопску дворану. У почетку не видите готово ништа. После неколико минута ви сте већ у стању да видите и нађете своје празно седиште, а ускоро почињете да препознајете околне гледаоце. Многи мисле да то „привикавање на мрак“ значи да су се њихове зенице рашириле. Зенице се, то је истина, у мраку шире, али њима је за то потребно само једна или две секунде. Али, родопсин, коме дугујемо захвалност што и у мраку можемо да видимо, ствара се много спорије. За пет минута њега ће бити толико да, например, можемо у мрачној сали да видимо незаузето седиште. Још читаво пола часа родопсин се ствара у штапићима и због тога ми се све боље сналазимо у замраченој биоскопској дворани. Тако се, регулисањем количина родопсина, прилагођавамо јаркој светлости или полутами.

•

Колико је „брзо“ око? Најбрже кретање које можемо да видимо јесте светлост, која „долази“ у наше око брзином од 300.000 километара у секунди. Човек може да види блесак светлости који не траје дуже од једног хиљадитог дела секунде, мада ће у његовој свести слика те светлости бити знатно већег трајања.

Наше очи крећу се веома брзо. Ако не усретсредимо поглед на једну одређену тачку, очи ретко „мирују“ дуже од једног десетог дела секунде. Па чак и кад нам је поглед концентрисан на неки предмет, очи остају непокретне највише две секунде, а онда почињу да се крећу и против наше воље. А да бисмо пренели поглед с једне тачке на другу, довољан нам је један педесети део секунде.

На прагу атомског доба

Примена атомске енергије у разноврсне сврхе све је већа. Неки стручњаци у Америци сматрају да ће већ око 1960 године атомске централе за производњу погонске снаге моћи да својим ценама конкуришу погонским снагама које се добијају на досадашњи начин. Они се надају да ће кроз две године бити конструисан атомски реактор који ће бити у стању да производи погонску снагу исто тако јевтину као што је она која се данас производи помоћу угља, нафте или водене снаге

ВЕРОВАЛИ или не...

ДА НЕ ГОВОРЕ СУВИШЕ

У афричком племену Јоруби жене из угледнијих породица и дању и ноћу држе међу зубима гвоздени ексер, да не би могле много да говоре. Чим напуне осам година, девојчице добијају од својих очева ексер и од овог „учитеља лепог понашања“ ослобађају се тек кад постану безубе старице.

ЈЕДИНО ОД ДРВЕТА

На великом америчком прекоокеанском броду „Јунајтед Стејтс“ једини предмети израђени од дрвета су клавир у балској дворани и пањ на коме бродски месар сече месо.

КАД СЕ ВРЕМЕНА ИМА НАПРЕТЕК

Нестор из Ларанде, старе грчке насеобине у Малој Азији, преписао је читаву „Илијаду“, и то на један необичан начин. Његов препис „Илијаде“ имао је 24 књиге. У првој књизи ни на једној страници није се могло наћи прво слово грчке азбуке. У другој је изоставио „бету“, друго слово, а у свакој даљој књизи изостављао је по једно наредно слово.

ДВОГОДИШЊИ МУЗИЧАР

Пепито Родригез Арноло, рођен 14 децембра 1896 године у Бетанзосу, у Шпанији, приредио је свој први јавни концерт у Мадриду кад је имао свега две године. Са три године он је запрепастио учеснике међународног конгреса физиолога који се одржавао у Паризу, отсвиравши им двадесет композиција за клавир које је пред њима први пут

чуо. Пре но што је навршио шест година он је компоновао маршеве, сонате, па чак и једну велику симфонију.

Пустоловине малог Џонија и Кинеза Шанг-Лина

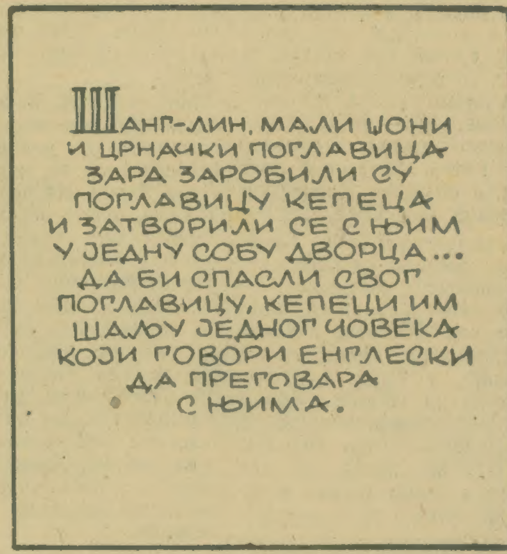

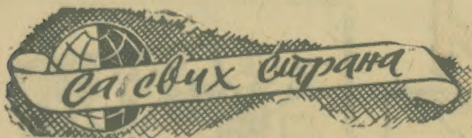

ТРИЦЕРАПТОС

Трицераптос је име једне врсте гуштерова, која је живела у прадавна времена. Названи су тако по томе што су имали три рога. Два рога била су дуга по један метар, при основи су били дебели, а на врху шиљати и управљени равно напред. Ова два рога служила су трицераптосу као страшно оружје. Трећи рог био је мали и налазио се на врху носа. Предње ноге овога гуштера биле су краће од стражњих, али се он кретао одупирући се на све четири. Због тога је стражњи део тела био издигнутији, а велика глава, која је готово додиривала земљу, била је толико велика да је на њу отпадала једна трећина тела. Цео изглед трицераптоса давао је утисак као да се погнуо и спремио за скок. Губица му је личила на кљун. Потиљак и врат били су заштићени јаким коштаним оклопом. Дуги реп вукао се по земљи и није личио на реп

ниједне познате животиње. Од данашњих животиња највише му личи носорог, само је трицераптос био много већи. Његова дужина, по мишљењу стручњака, износила је око седам метара, а с тим у вези била је и његова висина и тежина. Од трицераптоса пронађен је не само костур, него и његова јаја. Наиме, ови змајолики гуштерови изабрали би неко склонито место и тамо носили јаја. Из њих би се излегли млади под дејством сунчеве топлоте. У Кини је откривено у песку једно такво скровиште, у коме је, поред великог броја јаја, нађено више одраслих животиња. У неким јајима налазиле су се ситне кости младунаца, који само што се нису били излегли. Сматра се да су ово легло трицераптоса изненада прекриле наслаге песка и тако га сачувале до данас.

* * *

ЗЛАТО ИЗ ВАЗДУХА

У једној радионици за израду златних налив пера у Форт Медизону, у држави Ајова, приличне количине златног праха добијају се из ваздуха радионице. Наиме, ваздух садржи веома сићушне честице злата, које су у њега доспеле приликом млевења и чишћења овог метала. Те честице се извлаче из ваздуха цевима за усисавање, такозваним „...зостерима", па се доводе до апарата „пресипитрона", где се излажу струји високог напона. Том приликом нарочите плоче привлаче златне честице. Оне се сваке ноћи, по завршетку посла, скупљају са ових плоча и остављају настрану.

* * *

ПРВА УПОТРЕБА ГАСА У КУХИЊИ

Гас је први пут употребљен као гориво у кухињи 1835 године. Људи су тада сматрали да је то велик преокрет и модернизација кухиње. Међутим, од тог времена па до данас дошло је до читавог низа промена, тако да би модерна кухиња људима из прошлог века личила више на лабораторију него на кухињу, пошто је пуна

аутоматских и електричних направа. Поред осталих справа, у модерним кухињама могу се наћи и електричне машине које месе тесто, мељу месо, мешају кремове, сецкају поврће, цеде сокове из воћа и поврћа, отварају конзерве, мељу кафу и обављају све друге послове, почев од мешања кашасте хране за бебе до коктела.

* * *

„ЊИВЕ КОЈЕ ПЛОВЕ"

У примени пластичних маса већ су постигнути велики успеси, али њихова употреба, по мишљењу стручњака, у будућности ће бити још већа. Међутим, предвиђања неких научника заиста личе на обичну фантазију. Тако су на једној конференцији у А...ици стручњаци за пластичне масе помињали и ту могућност да се куће праве од пластичне пене. Зидове од те пене, чим би очврсли у калупима, требало би зрачити, како би постали још чвршћи. Сама кућа моћи ће да се расклопи као да је од картона. Други су говорили о њивама направљеним од пластичне масе које би пловиле океаном. Наиме, они су изнели да се с обе стране екватора протеже тих и сунчан појас са сталном и умереном температуром преко целе године. У пределе ... појаса пуст... би се пловеће њиве, тј. басени начињени од пластичне материје, који би се напунили виратном зе...ом. У тој земљи, под ...ако идеалним поднебљем, могли би да успевају разни усеви, што би знатно побољшало исхрану становништва. ... би се, по мишљењу овог савременог Жил Верна, могле зализати помоћу пловећих апарата који би прет...ђавали морску воду. И ти апарати били би направљени од пластичне масе.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

С ПАДОБРАНОМ — БРЗИНОМ ВЕЋОМ ОД ЗВУКА

Познати амерички пробни пилот Смит објавио је пре кратког времена своје утиске о првом скоку из млазног авиона на који је летео брзином већом од звука, око 1.300 километара на час. Чим је искочио из авиона, изгубио је свест и дошао је себи тек после шест дана, у болници. У ваздуху његов падобран се аутоматски отворио, а на земљи спасиоци су храброг пилота нашли свег обливеног крвљу, без рукавица и сата на руци, распасаног и покиданих дугмади. Услед силине ваздушног притиска и дејства инерције, Смит је изгубио у ваздуху једну ципелу, а ноге су му у коленима биле потпуно ишчашене. Услед навале крви из повређене мрежњаче, очи су му биле потпуно црвене и за неколико дана није ништа видео.

Смит, који је атлетски развијен и за овај подвиг изабран међу најснажнијим и најбољим америчким пилотима, остао је једва у животу. Научници су израчунали да је у тренутку искакања његова тежина била око четрдесет пута већа од стварне. Он је тада имао 3.600 килограма!

НОВ РЕНТГЕНСКИ АПАРАТ

Амерички стручњаци конструисали су рентгенски апарат чија је тежина знатно мања од досадашњег. Овај апарат радиће без електричне струје и фотографских плоча. Он се заснива на употреби тулијума, који даје зрачење потребно за добијање рентгенских снимака. Уместо филма употребљава се хартија осетљива на радио-зрачење. Кутија у којој се налази та хартија садржи и потребну течност за развијање снимака. Читав апарат тежак је свега 22 килограма. Од почетка снимања до добијања снимка не прође више од 5 до 10 минута.

ПРЕЦИЗНИ ТЕРМОМЕТАР

Термометар и стетоскоп (слушалица) су медицинске алатке које се најчешће употребљавају. У данашњој ери електронике оне су добиле савременије облике. Тако се на једној изложби у Вашингтону могао видети најновији термометар за кожу, као и један сасвим мали микрофон, који ће служити уместо данашње слушалице.

Најновији термометар у стању је да одмах измери и забележи сваку промену температуре, било на човечјем телу или у унутрашњим органима. Он се састоји од сонде сличне оловци, која је спојена с једним извором погонске снаге (батеријом, акумулатором и томе слично), и градиране скале. Чим се сонда стави на кожу болесника, на скали се одмах може прочитати температура. Овај термометар има ту предност што се не губи у време, које је раније морало да се проведе у чекању да се термометар загреје.

ПОДЗЕМНО ЗАЛИВАЊЕ БИЉАКА

Агрономи су утврдили да површинско заливање биљака има много недостатака. Вода

разара природни састав тла на површини и односи корисне соли дубоко у земљу. Недавно су белгиски агрономи створили нарочити систем подземног заливања, помоћу цеви које се налазе на дубини од 30 до 45 сантиметара, тако да не онемогућују пољопривредне радове. Систем подземног заливања омогућује велике уштеде у води, која се са површине брзо губи испаравањем. Осим тога, помоћу њега, корисни микроорганизми продиру знатно дубље испод површ... земље.

БОРБА ЗА ПЛОДНУ ЗЕМЉУ

По мишљењу пољопривредних стручњака, у јужној Аустралији сада има око 2,400.000 хектара неплодне земље, која треба да се претвори у плодно земљиште. Ово је, уствари, пустиња, али не као Сахара. У њој расте пустињски храст, дрвеће звано јака и разно жбуње. Све то посматрачу даје утисак да је ово земљиште плодно, али није тако. Овај предео је углавном ненасељен, сем што се ту и тамо може наћи неко усамљено село. Становници јужне Аустралије помирили су се с тим да је ова земља потпуно неплодна, али с тим нису могли да се помире научници, који су решили да се ухвате у коштац с природом. После читавог низа експеримената, они су дошли до закључка да неплодност ове земље потиче услед недостатка бакра, цинка, фосфора, азота, кобалта и још неких других елемената.

АВИОН КОЈИ ЛЕБДИ У ВАЗДУХУ

Гледаоци који су се недавно затекли на аеродрому Окснард, у Калифорнији, могли су да посматрају авион који покреће пропелер као и друге авионе, али је он у стању и да лебди у ваздуху, баш као хеликоптер. Авион је тежак свега две и по тоне, а летео је брзином од 17,6 километара на час. Крила овог авиона личе на полутке бурета, а на сваком крилу монтирана су по два мотора с пропелерима. Приликом приказивања овог авиона, он се подигао за свега један минут на висину од 900 метара. Површина са које је узлетео била је краћа од 60 метара.

БИКСБИТ — ДРАГИ КАМЕН

Биксбит је врста драгог камена берила. Он је црвенкасте или дивне жућкасте боје. Има га у Калифорнији, на Мадагаскару, на Уралу и у неким другим деловима света.

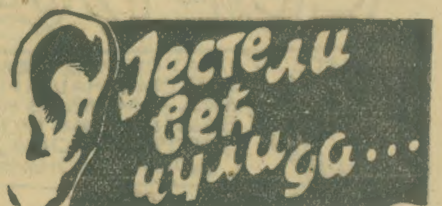

... славном персиском песнику Фирдусију први споменик је подигнут пуних хиљаду година после његовог рођења.

... према немачком зоологу Брему, лисица спада у корисне животиње.

... преко 70 књига написао је наш научник Руђер Бошковић на разним језицима и о разним предметима. Од ових књига 28 су из области фи-

зике, 15 из астрономије и 14 из математике. Поред тога, Бошковић је писао и расправе о старинама, путописе и песме на латинском језику.

...игра слична хазени играла се још у римско доба. Римљанке су се радо забављале тим спортом, који се играо нежним и спорим покретима и чија су правила била веома блага. И мушкарци су играли ову игру, само за њих су правила била много оштрија.

... око тога које је народности проналазач жижица, води борбу неколико зе-

маља. Французи тврде да је проналазач њихов земљак Шарл-Марк Сорија, Енглези — Џон Вокер, Аустријанци сматрају да су их пронашли Ремер и Прешел, Мађари да је проналазач Мађар Проњи, а Немци доказују да су шибице пронашли Христијан Битгер и Јакоб Камерер.

... многи примитивни народи, међу њима и Индијанци из Небраске, сахрањују своје мртве на тај начин што их увијају у платно, вежу за пртке и оставе на врху дрвета.

... туризам је постојао још пре наше ере. На фараонским гробницама у Египту многи путници Ста-

рог века, који су долазили у Египат ради разоноде, урезали су своја имена.

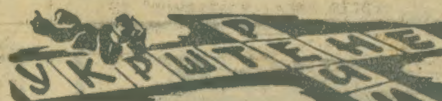

Водоравно: 1) место на Јадрану, познато по великој солани; 5) опера од Бизеа; 7) једно годишње доба; 8) ловачки пас; 10) врста лирске песме; 12) музичка нота; 13) приповедачка проза код старих Германа; 15) радио заводи код Ниша; 17) ђачка ташна; 19) Посејдонов син; 21) стари шпански новац; 22) канал који спаја Атлантски Океан и Северно Море; 24) основа; 25) отац (слов.); 27) најситнији делови материје; 29) скраћеница за аутономну покрајину; 30) познати француски енциклопедиста; 32) река у Сибиру; 34) јак антисептик, мирише на мајчину душицу; 36) врста коњског хода; 38) склоништа за трамваје; 39) језеро на северу Европе; 41) наша планина.

Усправно: 1) острво у Јегејском Мору; 2) главни менични дужник; 3) јединица за мерење електричног отпора; 4) стуб од очврслог вулканског материјала; 5) град у Немачкој; 6) холандски сликар из XVII века; 7) производ који се јавља при преради гвоздене руде; 9) град на обали Финског Залива; 11) скупштина код старих Атињана; 14) борилиште; 16) врста колача; 18) врт; 20) хрватски књижевник („Вели Јоже"); 23) предак данашњих слонова; 24) општи назив за правац европске уметности у XVII веку; 26) назив историје уметности од Саломона Ренака; 28) мушко име; 31) слово грчке азбуке; 33) велика игранка; 35) богиња земљорадње у римској митологији; 37) часовник; 40) афирмација.

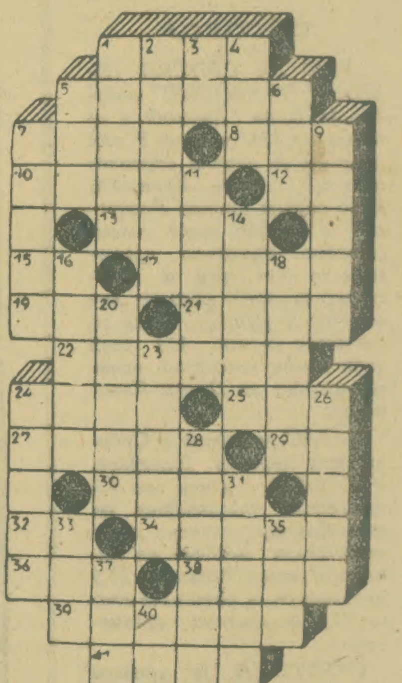

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) кули; 5) мимоза; 7) занос; 8) за; 10) окер; 11) Кил; 12) вез; 13) гама; 14) ат; 15) лимун; 16) апатит; 18) авал; 19) штирак; 21) Емона; 22) ам; 24) Лика; 25) оса; 26) Ана; 27) Асир; 28) Н(икола) К(оперник); 29) стаја; 30) антика; 32) тока.

Усправно: 1) Кинез; 2) умор; 3) лос; 4) из; 5) макета; 6) азимут; 7) зова; 9) Алан; 11) камила; 13) гитара; 15) лавина; 17) патока; 19) шминка; 20) Касија; 21) елан; 23) Мара; 25) Осака; 27) Атик; 29) сто; 31) Н(икола) Т(есла).

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ОД РАМА — КВАДРАТ

На првој слици имате један рам састављен од 64 квадрата. Прецртајте ово на чисту хартију, па онда узмите маказе и обрежите рам на свом цртежу около и изнутра. Покушајте затим да тај рам исечете на четири дела, тако да добијете четири комада хартије, који кад се склопе могу да о-

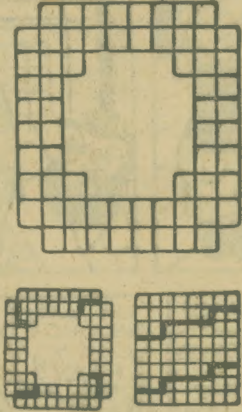

бразују правилан квадрат (састављен од 64 мала квадрата).

Иако задатак није тако тежак, дајемо решење на сликама 2 и 3.

СЛОН У ЈЕДНОМ ПОТЕЗУ

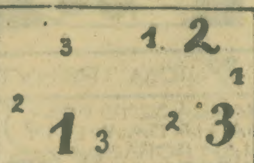

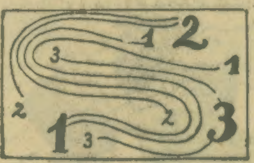

ИЗГУБЉЕНИ БРОЈЕВИ

На првој слици велики број 1 изгубио је своја два мала броја 1. Велики број 2 такође је изгубио своја два мала броја 2. То исто се догодило и с великим бројем 3.

Можете ли да повежете линијама велики број 1 с два мала броја 1, велики број 2 с два мала броја 2 и велики број 3 с два мала броја 3, али тако да се све те линије ниједном не укрсте, нити да пређу оквир наше слике 1?

ДОСЕТЉИВОСТ

Затражите од неког друга да вам напише ма који четвороцифрени број, например 1534, у једној јединој цифри. Наравно, колико год се он мучио то му неће поћи за руком. Међутим, то је врло лак задатак. Треба само написати једну велику нулу и потом у тој нули исписати 1534, чиме се даје тачан одговор на постављено питање.

РАСПАРЧАНИ КВАДРАТ

Ових шест белих и шест црних делова треба исећи или прецртати, па од њих саставити квадрат у коме ће делови ићи наизменце: бели па црни. Све цифре у добијеном квадрату треба да стоје усправно, а њихов збир у свим правцима, водоравно и усправно, мора износити 9. Дијагонални збир у једном правцу износи 6, а у другом 12.

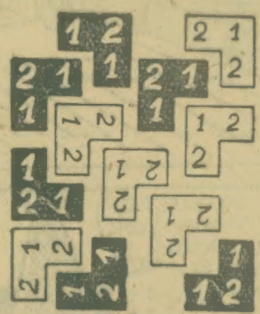
Сл. 1

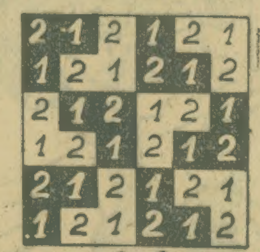

2	1	2	1	2	1
1	2	1	2	1	2
2	1	2	1	2	1
1	2	1	2	1	2
2	1	2	1	2	1
1	2	1	2	1	2

Сл. 2

Ако не можете да сложите све делове, погледајте слику 2 и биће вам јасно.

СВЕТЛАН, БОБАН и ЦРНОБРАДИ

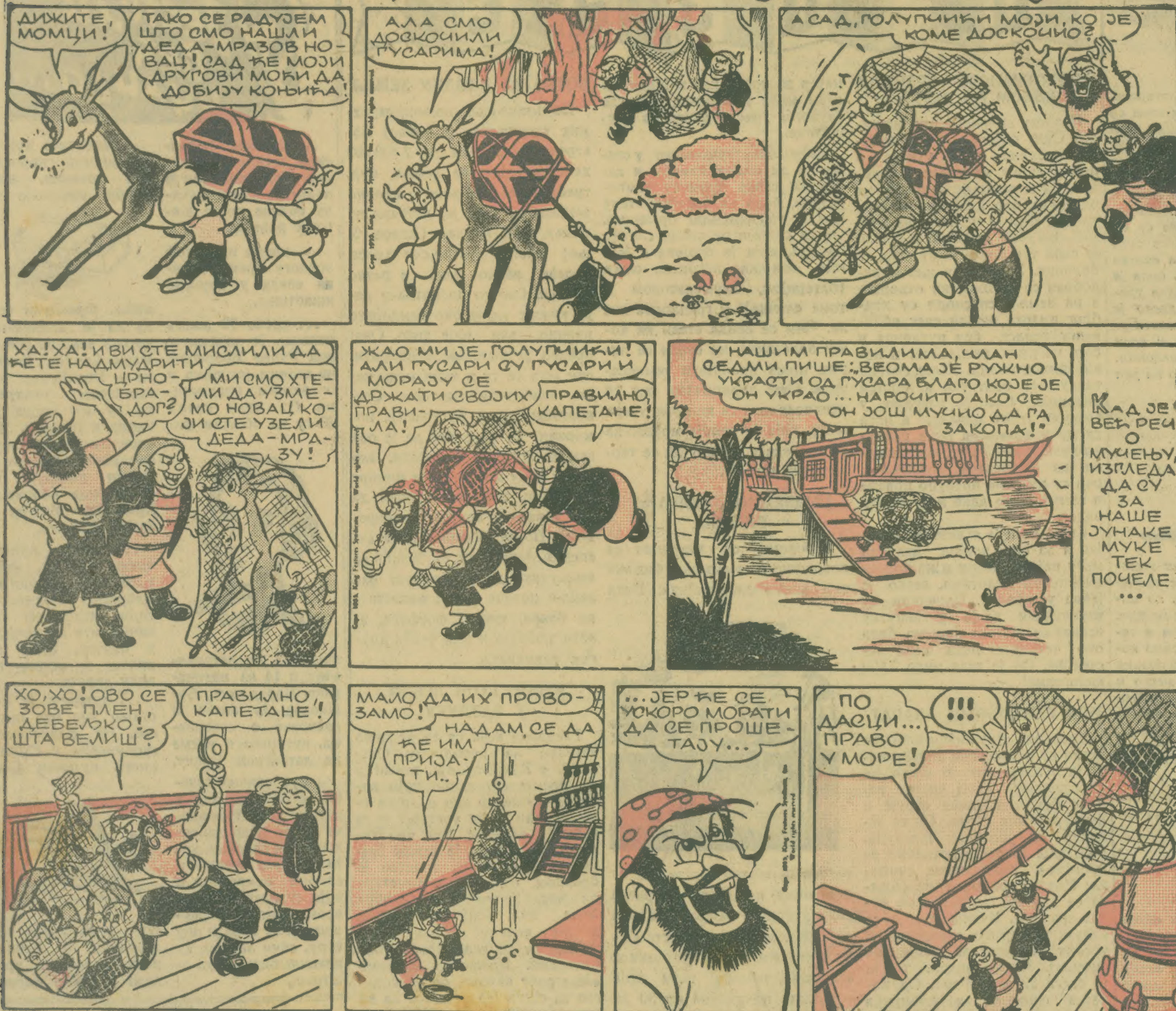

ЈЕДИНА МАНА

— Твоја пријатељица Белка је врло симпатична особа, — вели Пати један њен сусед.

— Да, само је помало спора.

— Како спора?

— Тако. Требало јој је 35 година док је напунила двадесет и пет.

ЗНА УЈАКА

— Гајо, престани да запиткујеш ујка Пају! — опомиње га Пата. — Видиш да га то љути.

— Не љути њега то што га запиткујем, — одговара Гаја.

— Него?

— Него што ми ни на једно питање не уме да одговори.

ШИЉИНИ ПЛАНОВИ

— Дакле, довиђења у суботу! — вели Мики Шиљи.

— Довиђења! Само, знаш, ако после подне буде падала киша доћи ћу тек увече. Али, ако буде падала увече доћи ћу одмах после ручка.

КАМО СРЕЋЕ ДА НИЈЕ

Хорације: О, вратио си се с летовања! Јеси ли код куће све нашао онако као што си оставио?

Шиља: Јесам, нажалост. Чак је и сијалица у соби горела исто онако као што сам је оставио пре двадесет дана.

ТО САМО ОН ЗНА

— Ујка-Пајо, ја сам данас једини знао да одговорим на учитељево питање, — хвали се Раја.

— Браво, Рајо! — радосно ће Паја. — А шта је то учитељ питао?

— Питао је ко је разбио прозор на учионици.

Који је ОДГОВОР тачан

КО ЈЕ НАПИСАО КЊИГУ „РАТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И ПРАВОПИС"?

Вук Караџић
Стојан Новаковић
Ђуро Даничић
Јован Хаџић

ШТА ЈЕ РАБАС?

име једног старог листа
река
шаљива игра
врста шкољке

ОМОТИЦА је:

планина
плод
биљка
део старе одеће

ОДГОВОР

„РАТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И ПРАВОПИС" написао је Ђуро Даничић и објавио га 1847 године. У том делу он је научно образложио и[deas] Вука Караџића. Исте године Бранко Радичевић у својој првој књизи „Песама" књижевно примењује те исте идеје и непосредно доказује како се „говедарским језиком" може уметнички певати. Од тога доба млађи нараштаји почињу да иду за Вуком Караџићем.

РАБАС је речица у Србији, лева притока Колубаре. У Колубару утиче око 1,5 километар југозападно од села Диваца, односно десет километара источно од Ваљева. Дужина Рабаса је 27,3 километара, а површина слива 75,3 квадратних километара.

ОМОТИЦА је зрнасти плод једне индиске биљке повијуше, у коме има отровних састојака. Под именом балкот или балукот употребљаван је за омамљивање и хватање риба.

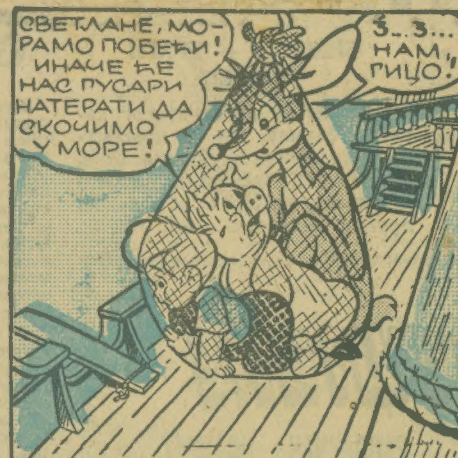

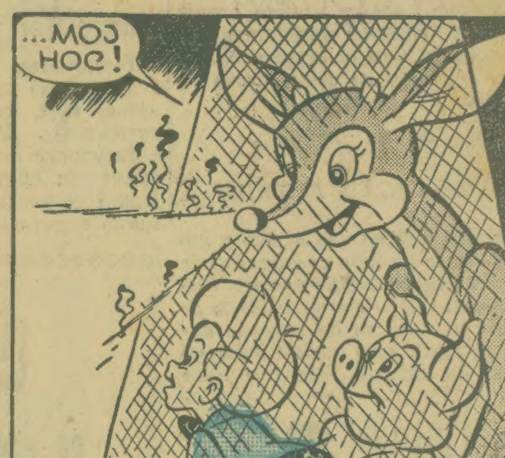

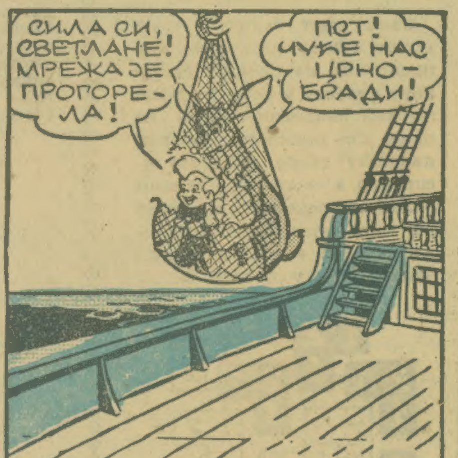

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика", Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-Т-82, пошт. фах 124 — Претплата за нашу земљу: годишња 700, полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. Рукописи се не враћају